

**ДІЯЛЬНІСТЬ ДИТЯЧОГО РУХУ В КОНТЕКСТІ ПОЛІТИКИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ:
ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ**

Своєрідність сучасного етапу розвитку суспільства, суперечливість соціальних відносин, недостатня увага держави до соціального розвитку дітей, до реалізації їх прав – все це вимагає потребу переосмислення та вдосконалення соціальних інститутів, передусім, перегляду роботи тих, що займаються вихованням молоді та відповідальні за її ефективну соціалізацію. Серед означеного актуальності набуває таке соціально-педагогічне явище як дитячий рух – специфічне середовище соціального виховання, інститут громадянського становлення юної особистості [4, с. 62].

Для початку з'ясуємо сутність поняття «дитячий рух».

Як зазначає Т. В. Трухачова, дитячий рух – це система, основними елементами якої виступають люди – дорослі і діти, які добровільно об'єднались в організації, союзи чи інші види формувань для досягнень визначених цілей [1, с. 59].

На думку Л. В. Алієвої, дитячий рух – це об'єктивний прояв закономірності цивілізаційно-антропологічного розвитку людського суспільства; розвиток взаємовідносин дитинства і дорослого суспільства; новий засіб соціального виховання; специфічна виховна система; середовище становлення і розвитку особистості підлітка [1, с. 60].

Поняття «дитячий рух» можна характеризувати як соціально-об'єктивне явище – специфічний об'єкт наукового пізнання; конкретно-історичну, соціальну реальність, яка відображає роль дитинства в середовищі; інституційну, соціально-психологічну, педагогічну реальність – суб'єкт виховання [1, с. 61].

Специфіка дитячого руху як суб'єкта соціального виховання полягає в натурально-природньому (об'єктивному) прояві потреби дитини в «особистісному зрості і розвитку»; особливій суб'єктно-об'єктній позиції дитини у взаємодіях з однолітками і дорослими; у специфічній формі організації дитячої самодіяльності, ініціативи – товариства однолітків (груп, об'єднань, команд, організацій і т. д.) [1, с. 61–62].

Аналіз різних підходів до визначення поняття «дитячий рух» засвідчив, що переважна більшість авторів розглядають його як соціально-педагогічне явище, зокрема в контексті політики соціального виховання.

У 20-тих роках ХХ століття соціальне виховання розглядалося як всебічна й загальна організація дітвори: «Для суспільства, суспільство, через суспільство...», «Для колектива, колективним методом, через колектив...» [3, с. 6].

Сучасні дослідники, такі як Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебнік розглядають соціальне виховання як систему заходів, спрямованих на оволодіння й засвоєння дітьми та молоддю загальнолюдських і спеціальних знань, соціального досвіду з метою формування у них стійких ціннісних орієнтацій і адекватної соціально направленої поведінки [4, с. 25].

Потреба в становленні та розвитку системи соціального виховання була спричинена рядом об'єктивних та суб'єктивних чинників. Нечувана імперіалістична світова війна, потім жорстока громадянська війна і голод забрали мільйони батьків. Радянська держава повинна була доглянути дітей безпритульних, або напівсиріт, що теж потребували опіки з боку держави.

Радянська система освіти не могла обмежуватися лише школою, що приймала дитину на 3-4 години на добу. Поставало питання про цілковите охоплення і організацію дитинства, тобто не лише про школу, а й про соціальне виховання дитинства в якнайширшому розумінні слова.

Це масове соціальне явище ще більше загостило проблему соціального виховання й поставило перед радянською державою завдання практично й широко розв'язати її. Внаслідок таких завдань 1920 року

Наркомос України видає «Декларацію про соціальне виховання дітей» [2, с. 26].

Основне завдання Декларації полягало у тому, щоб зламавши стару конструкцію, перетворити всі роз'єднанні типи дитячих установ в єдину динамічну систему соціального виховання орієнтуючись на дитячий будинок, як на основну організаційну форму [6, с. 12].

Якщо «ухил на дитячий будинок» був перебільшенням і школа набула домінантного значення, то все ж основний підхід до соціального виховання, як до загальної організації дитинства, виявився правильний. Внаслідок цього, за основний фактор соціального виховання став дитячий рух, що стихійно зростав. Він охоплював й дитячу шкільну організацію цілком, реорганізуючи нерухомість, формалізм і авторитарність школи та ув'язуючись у єдиному процесі виховання й навчання [7, с. 5].

В системі соціального виховання УРСР дитячий рух займав центральне місце, як єдиний фактор соціального виховання, його основа і зміст, як єдиний засіб виховання дітей на основі активної участі дитинства в суспільно-політичному і трудовому житті, як процес залучення дитинства до тих подій, які виникали на фоні класової боротьби [8, с. 9].

Згідно системи соціального виховання УРСР, колективи «юних лєнінців» являлися тими «ідеальними» нормальними дитячими колективами, на яких орієнтувалася вся маса дитинства: норми поведінки всього дитинства встановлювалися колективами «юних лєнінців» [8, с. 9].

Піонерська організація як основна форма дитячого руху стала важливою ланкою в системі соціального виховання [10, с. 62– 63].

Отже, дитячий рух у 20-х рр. ХХ ст. став фундаментом усього соціального виховання. Він найповніше і по-лєнінськи реалізовував соціальне виховання дитинства. Дитячий рух через організації юних лєнінців (ЮЛ) і жовтенят охоплював і дитячі будинки, і дитячу шкільну організацію, тобто поширювався на всі установи соціального виховання, де перебували діти.

Список використаних джерел

1. Детское движение. Словарь-справочник. Издание 2-е, переработанное и дополненное. – М. : Ассоциация исследователей детского движения, 2005. – 543 с.
2. Зільберштейн А., Ястржембський В. Система народної освіти / А. Зільберштейн, В. Ястржембський, 1929. – 191 с.
3. Кириченко С. Що таке соціальне виховання // Друг дітей. – 1925. – № 5. – С. 6–8
4. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка. Соціальна робота: Навчальний посібник // Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебнік. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
5. Коляда Н. М. Журнал «Дитячий рух» (1925-1934) – центр теорії та практики дитячого руху в Україні / Н. М. Коляда // Рідна школа. – 2009. – № 5–6. – С. 62–66
6. Литвак Р. А. Социализация личности ребенка в деятельности детских общественных объединений. – Челябинск: ЧГПУ, ДПиШ им. Н. К. Крупської, 2000. – 168 с.
7. Порадник по соціальному вихованню дітей / упорядкував ценсоцвих наркомосвіти УСРР. – Харків, 1921. – 134 с.
8. Руководство по социальному воспитанию. – Государственное издательство Украины. – 1924. – 311 с.
9. Ряппо Я. Система народної освіти на Україні / Я. Ряппо. – Харків : Державне видавництво України, 1926. – 242 с.
10. Украинская Советская Социалистическая Республика. Энциклопедический справочник. – К. : Главная редакция Украинской Советской энциклопедии, 1987. – 508 с.